

Nr 137

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 kap. 29 § giftermålsbalken, m. m.; given Stockholms slott den 29 mars 1963.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 15 kap. 29 § giftermålsbalken;
- 2) lag om ändring i föräldrabalken; och
- 3) lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 27 juni 1924 (nr 322) om vård av omyndigs värdehandlingar.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,

enligt Dess nådiga beslut:

BERTIL

Rune Hermansson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att god man som förordnas enligt vissa stadganden i giftermålsbalken och föräldrabalken skall erhålla ersättning av allmänna medel. Vidare föreslås höjning av värdegränsen i fråga om skyldighet att hos bank nedsätta omyndig tillhöriga värdehandlingar samt höjning av de avgifter bank äger betinga sig för vård av sådana handlingar.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 15 kap. 29 § giftermålsbalken**

Härigenom förordnas, att 15 kap. 29 § giftermålsbalken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

15 kap.

29 §.

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, å okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man, varom i 18 kap. föräldrabalken förmäles.

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, å okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man, varom i 18 kap. föräldrabalken förmäles. *I fråga om arvode och ersättning till god man, som här avses, skall gälla vad i 20 kap. 19 § föräldrabalken stadgas angående gottgörelse åt rättegångsbiträde.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1963.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1958: 639.

Förslag
till
Lag
om ändring i föräldrabalken

Härigenom förordnas, att 15 kap. 8 § och 20 kap. 36 § föräldrabalken¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

15 kap.

8 §.

Aktier, obligationer, skuldebrev och andra sådana värdehandlingar skola, såframt sammanlagda värdet överstiger tvåtusen kronor, i den omyndiges namn nedsättas i öppet förvar hos riksbanken eller annan bank. Vill förmyndaren uttaga nedsatt värdehandling, söke han överförmyndarens tillstånd. Sådant tillstånd erfordras ej, där värdehandlingen allenast skall genom bankens försorg överföras till annan bank för att där nedsättas i öppet förvar. De nedsatta värdehandlingarna skola under överförmyndarens tillsyn vårdas i enlighet med vad om dylik vård av omyndigs värdehandlingar särskilt stadgas.

Aktier, obligationer, skuldebrev och andra sådana värdehandlingar skola, såframt sammanlagda värdet överstiger femtusen kronor, i den omyndiges namn nedsättas i öppet förvar hos riksbanken eller annan bank. Vill förmyndaren uttaga nedsatt värdehandling, söke han överförmyndarens tillstånd. Sådant tillstånd erfordras ej, där värdehandlingen allenast skall genom bankens försorg överföras till annan bank för att där nedsättas i öppet förvar. De nedsatta värdehandlingarna skola under överförmyndarens tillsyn vårdas i enlighet med vad om dylik vård av omyndigs värdehandlingar särskilt stadgas.

Vad sålunda — — — — — överförmyndarens tillstånd.

Obligationer, vilka — — — — — stycket sägs.

Hava underåriga — — — — — värdehandlingar sammanräknas.

Finns omyndigs — — — — — nedsatta värdehandlingar.

20 kap.

36 §.

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, å okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man, varom i 18 kap. förmåles.

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, å okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man, varom i 18 kap. förmåles. *I fråga om arvode och ersättning till god man, som här avses, skall gälla vad i 20 kap. 19 § stadgas angående gottgörelse åt rättegångsbiträde.*

Vad i — — — — — denna balk.

Då fråga — — — — — eller fara.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1963, såvitt avser 20 kap. 36 §, och den 1 januari 1964, såvitt avser 15 kap. 8 §.

¹ Senaste lydelse av 20 kap. 36 §, se SFS 1958:640.

Förslag

till

Lag**angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 27 juni 1924 (nr 322)
om vård av omyndigs värdehandlingar**

Härigenom förordnas, att 8 § lagen den 27 juni 1924 om vård av omyndigs värdehandlingar¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***8 §.**

För den vård av omyndigs värdehandlingar, som enligt denna lag åligger banken, må banken betinga sig en årlig avgift, icke överstigande i fråga om inhemska värdehandlingar *en krona 50 öre* och utländska värdehandlingar *75 öre* för varje påbörjat tusental kronor av handlingarnas värde. Hava underåriga syskon gemensam förmyndare, skola syskonens värdehandlingar sammanräknas. Närmare bestämmelser om avgiftens beräkning må, såvitt angår andra banker än riksbanken, meddelas av Konungen.

För den vård av omyndigs värdehandlingar, som enligt denna lag åligger banken, må banken betinga sig en årlig avgift, icke överstigande i fråga om inhemska värdehandlingar *två kronor* och utländska värdehandlingar *en krona* för varje påbörjat tusental kronor av handlingarnas värde. Hava underåriga syskon gemensam förmyndare, skola syskonens värdehandlingar sammanräknas. Närmare bestämmelser om avgiftens beräkning må, såvitt angår andra banker än riksbanken, meddelas av Konungen.

Den avgift — — — — — avtal vidtagit.

För fordran — — — — — av banken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1964.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1954: 314.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 mars 1963.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, frågor om *vissa ändringar i föräldrabalken m. m.* och anför därvid följande.

I. Ersättning av allmänna medel till vissa gode män för bortovarande

I skrivelse den 27 februari 1960 har Stockholms rådhusrätt hos Kungl. Maj:t väckt fråga om ersättning av allmänna medel åt vissa gode män, som enligt giftermålsbalken och föräldrabalken förordnats att företräda bortovarande. Yttranden över denna skrivelse har efter remiss avgivits av hovrätten för Västra Sverige, statskontoret, Göteborgs rådhusrätt, rådhusrätten i Malmö, Föreningen Sveriges häradshövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund och Stockholms stads rättshjälpsanstalt, vilken såsom yttrande åberopat en av direktören vid rättshjälpsanstalten Bror Wahlström upprättad promemoria.

Jag anhåller att nu få upptaga denna fråga till behandling.

Gällande bestämmelser

I 15 kap. 29 § giftermålsbalken stadgas att, om talan enligt balken riktas mot någon som vistas å okänd ort, hans rätt i saken skall bevakas av god man, varom förmåles i 18 kap. föräldrabalken. För talan i mål eller ärende enligt föräldrabalken finns en identisk bestämmelse i 20 kap. 36 § föräldrabalken. Enligt 18 kap. 11 § föräldrabalken är god man, om han ej äger uppbara årligt arvode, berättigad att efter uppdragets slutförande erhålla skäligt arvode för uppdraget och ersättning för sina kostnader.

De nu återgivna reglerna i 15 kap. 29 § giftermålsbalken och 20 kap. 36 § föräldrabalken trädde i kraft den 1 juli 1959 — samtidigt med ärvdabalken — och infördes på förslag av ärvdabalkssakkunniga. Tidigare måste

i här avsedda fall tillämpas s. k. kungörelsedelgivning enligt 33 kap. 12 § rättegångsbalken med den bortovarande.

Skrivelsen från Stockholms rådhusrätt

Bestämmelsen i 18 kap. 11 § föräldrabalken reglerar enligt rådhusrättens mening icke på ett tillfredsställande sätt spørgsmålet om gottgörelse till gode män, förordnade med stöd av de nytillkomna stadgandena i giftermålsbalken och föräldrabalken. Förutsättningen för att dessa gode män skall kunna erhålla gottgörelse saknas med nu gällande regler i det stora flertalet fall. Så gott som undantagslöst finns nämligen icke någon den bortovarande tillhörig egendom tillgänglig, som kan tagas i anspråk för att bereda den gode mannen gottgörelse, när uppdraget slutförts. Ej heller synes enligt rådhusrätten möjlighet föreligga att med utnyttjande av bestämmelserna om fri rättegång bereda den gode mannen ersättning. Endast undantagsvis torde angående den bortovarandes ekonomiska förhållanden kunna förebringas sådan utredning, som utgör förutsättning för att fri rättegång skall kunna beviljas denne. Härtill kommer att, även om den bortovarande skulle erhålla förmånen av fri rättegång, hinder synes föreligga mot att den gode mannen förordnas till biträde enligt lagen om fri rättegång och på denna väg erhåller arvode för sitt arbete (jfr justitieombudsmannens ämbetsberättelse år 1958 s. 148).

Den omständigheten att gode män, förordnade med stöd av någotdera av de förut berörda stadgandena i giftermålsbalken och föräldrabalken, i regel icke kan påräkna att få ut arvode för sitt arbete och ersättning för kostnader i anledning av uppdraget har medfört, att det för rådhusrätten erbjudit stora svårigheter att finna personer, villiga att åtaga sig uppdrag av ifrågavarande beskaffenhet och lämpliga därför. Rådhusrätten fortsätter:

Godmanskap av nu berörd art medför skyldighet att bevaka den bortovarandes rätt som svarande i rättegång. Därvid kan den gode mannen ställas inför svåra överväganden bland annat när det gäller att bestämma, vilken position han å den bortovarandes vägnar skall intaga i rättegången med utgångspunkt från för honom kända fakta. Med hänsyn såväl till den bortovarande som till dennes motpart och till domstolen och dess arbete framstår det därför som angeläget att ifrågavarande uppdrag läggas i händerna på kvalificerade personer, som kunna förväntas fullgöra dem på ett klokt, omdömesgillt och smidigt sätt. De speciella anspråk, som i dessa fall måste ställas på de gode männen, medföra givetvis, att den krets varibland dessa kunna utväljas är mycket begränsad. I regel torde den som skall förordnas böra besitta juridisk utbildning. Bland de personer, som hos rådhusrätten anmält sig beredda att mottaga förordnande som förmyndare eller god man, fylla för närvarande endast fem sist angivna krav. Flera tillhörande sistnämnda grupp, vilka hittills mottagit godemansuppdrag av nu ifrågavarande beskaffenhet, ha till rådhusrätten erhållit och önskemål om att rätten den nu ifrågavarande ersättningsfrågan erhållit och önskemål om att rätten måtte vidtaga åtgärder för att söka åvägabringa en ändring därvidlag. Det finnes anledning utgå från att nämnda personer ställt sig till förfogande främst för att underlätta rättens arbete i det uppkomna brydsamma läget

och i tanke att ersättningsfrågan så småningom skulle få en mer tillfredsställande reglering. Måhända ha även utsikterna att i fortsättningen från rätten få andra ur ekonomisk synpunkt fördelaktigare uppdrag stundom påverkat vederbörandes beslut. Det finnes emellertid starka skäl befara, att de personer, som hittills mottagit ifrågavarande uppdrag som god man för bortovarande, inom en snar framtid icke vidare skola vara villiga att åtaga sig dylika, om de icke kunna påräkna ersättning för sitt arbete. Stockholms stads rättshjälpsanstalt har på förfrågan förklarat sig icke kunna ställa lämpliga personer till förfogande för de ifrågavarande uppgifterna.

Enligt föräldrabalken utgör det en medborgerlig plikt att i viss utsträckning åtaga sig godmanskap, från vilken befrielse kan erhållas endast i vissa i balken angivna fall. (Jämför 11 kap. 8 § och 18 kap. 5 § FB.) I förevarande fall kräves emellertid för uppgiften speciella fackkunskaper. Det kan enligt rådhusrättens förmenande icke rimligen påfordras, att personer som besitta dylika mot sin vilja skola utan ersättning företräda andra i rättegång och därtill måhända nödgas vidkännas kostnader i anledning av sina uppdrag. Dessa kunna stundom uppgå till icke obetydligt belopp, då det förutsättes att den gode mannen skall vidtaga åtgärder för att söka komma i kontakt med sin huvudman. Såsom vid riksdagsbehandling av frågan om skyldighet att åtaga sig uppdrag såsom förmyndare eller god man framhållits, framstår det vidare som olämpligt, att någon mot sin vilja gives dylikt uppdrag. — — —

Skulle de nuvarande ersättningsreglerna för gode män bestå oförändrade föreligger — såsom torde framgå av vad nu anförts — allvarlig risk för att Stockholms rådhusrätt snart skall stå inför den situationen, att lämpliga personer icke stå till buds för godmansförordnande i nu ifrågavarande fall. Snara åtgärder äro alltså påkallade för undanröjande av de uppkomna svårigheterna. Detta synes endast kunna ske lagstiftningsvägen.

Härefter anför rådhusrätten, att den närmast till hands liggande lösningen av förevarande fråga synes vara att införa ett stadgande av innehåll, att gode män förordnade med stöd av de tidigare berörda lagrummen i giftermålsbalken och föräldrabalken skall vara berättigade att av allmänna medel åtnjuta skäligt arvode för uppdraget och ersättning för utgifter i samband därmed. Ett dylikt stadgande skulle ha sin naturliga plats såsom ett tillägg till de nuvarande bestämmelserna i 18 kap. 11 § föräldrabalken. I detta sammanhang bör även till övervägande upptagas frågan om gottgörelse till gode män, som jämlikt annat lagrum i föräldrabalken än 20 kap. 36 § förordnats för bortovarande och som icke kan få ersättning för sitt uppdrag till följd av att det ej finnes tillgänglig någon den bortovarande tillhörig egendom, varur ersättning kan utgå. Med den utformning reglerna om ersättning till sist berörda kategori gode män erhållit kan exempelvis den gode mannen tänkas bli nödsakad att å den bortovarandes vägnar föra en rättegång, utan att han sedan kan erhålla någon gottgörelse i anledning därav.

Vid utformningen av regler om gottgörelse av allmänna medel till gode män kan, säger rådhusrätten vidare, möjligen tjäna som förebild stadgandet i 20 kap. 19 § föräldrabalken om gottgörelse till rättegångsbiträde som där avses.

Det kan dock synas tveksamt, om i överensstämmelse med vad som stadgas i nyssnämnda lagrum föreskrift bör ges om att den bortovarande skall

förpliktas återgälda statsverket dess kostnader, för den händelse ej dylik skyldighet åläggas motpart eller kostnaderna prövas skola stanna på statsverket. Det från teoretisk synpunkt riktiga synes rådhusrätten vara att under angiven förutsättning återbetalningsskyldighet åläggas den bortovarande. Praktiska skäl talar emellertid mot en generell föreskrift om att den bortovarande skall åläggas att återgälda statsverket dess kostnader. I det stora flertalet fall torde möjligheterna att någonsin erhålla upplysning om den bortovarandes vistelseort vara utomordentligt små och utsikterna för statsverket att återfå någon del av kostnaderna vara än mindre. Det kan antagas, att kostnaderna för tillvaratagande av statsverkets rätt skulle komma att avsevärt överstiga de belopp som inflöt från de bortovarande. Möjligen kunde ett stadgande i förevarande hänseende utformas så, att det lades i domstolens skön att avgöra, om återbetalningsskyldighet skulle åläggas den bortovarande eller ej.

Rådhusrätten påpekar, att ett genomförande av en lagändring enligt de nu antydda riktlinjerna kommer att medföra vissa kostnader för statsverket. Det är svårt att på förhand göra en någorlunda säker beräkning av dessa kostnader, såvitt angår gode män förordnade av Stockholms rådhusrätt. Följande uppgifter kan emellertid vara ägnade att ge någon uppfattning om kostnadernas storlek. Under det första halvåret efter det de nya stadgandena i 15 kap. 29 § giftermålsbalken och 20 kap. 36 § föräldrabalken trätt i kraft den 1 juli 1959 förordnades vid rådhusrätten 33 gode män med stöd av dessa lagrum. Kungörelsedelgivning kom vid rådhusrätten till användning, år 1957 i 48 mål och år 1958 i 43 mål, där i stället god man skulle ha förordnats, om de nya stadgandena kunnat tillämpas. Storleken av gottgörelsen till den gode mannen blir givetvis i viss mån beroende av vilka kvalifikationer, som skall krävas av denne. Under förutsättning att förordnande ges personer, vilka fyller kraven för att utses till biträden enligt lagen om fri rättegång, kan kostnaderna måhända beräknas uppgå till i medeltal 200—300 kronor för varje mål.

Kostnaderna för statsverket vid ett genomförande av den ifrågasatta lagändringen anser rådhusrätten icke kunna bli så omfattande, att de bör bedömas som ett allvarligt hinder för denna. Det erinras om att i de mål, om vilka nu är fråga, den s. k. officialprincipen gäller. Det har alltså i dessa mål ansetts vara ett offentligt intresse att ett såvitt möjligt materiellt riktigt avgörande kommer till stånd. Utbytet av förfarandet med kungörelsedelgivning i ifrågavarande mål mot det nu gällande med utseende av en god man har otvivelaktigt inneburit ett framsteg från rättssäkerhetssynpunkt. Vidare förtjänar enligt rådhusrätten påpekas, att även förfarandet med kungörelsedelgivning var förenat med vissa kostnader för statsverket.

Remissyttrandena

Samtliga remissorgan har tillstyrkt förslaget att gode män, som förordnats enligt 15 kap. 29 § giftermålsbalken eller 20 kap. 36 § föräldrabalken,

skall åtnjuta ersättning av allmänna medel för uppdragets fullgörande. I yttrandena framförda synpunkter på denna fråga överensstämmer i huvudsak med dem som utvecklats i skrivelsen från Stockholms rådhusrätt. Belysande är det av *rådhusrätten i Malmö* avgivna yttrandet. Däri sägs att ifrågavarande gode män med hänsyn till uppdragets art bör besitta särskilda kvalifikationer och helst ha juridisk utbildning. Rådhusrätten har beträffande svårigheterna att få lämpliga personer att åtaga sig dylika uppdrag samma erfarenhet som Stockholms rådhusrätt. Man har sålunda i stor utsträckning förklarat sig förhindrad att åtaga sig godmanskap och därvid hänvisat till den otillfredsställande regleringen av ersättningsfrågan. Det måste för övrigt anses motbjudande att behöva vädja till advokaters och tjänstemäns lojalitet mot domstolen för att förmå dem att åtaga sig uppdrag, som för dem medför oavlönat arbete och stundom direkta förluster. Från principiell synpunkt är det olämpligt, att domstolen på detta sätt kommer i obligation till dessa personer. Det torde otvivelaktigt förhålla sig så, att dessa åtager sig de oavlönade uppdragen i förvisning att ihåggkommas med andra ekonomiskt fördelaktigare förordnanden, över vilka domstolen äger disponera. Konsekvensen härav blir, att domstolen känner sig bunden på sådant sätt, att förordnandet måhända icke alltid lämnas till den för uppdraget lämpligaste.

Göteborgs rådhusrätt framhåller, att de berörda gode männen enligt erfarenheterna i regel icke kan påräkna något arvode för sitt arbete eller ersättning för sina kostnader i anledning av ifrågavarande uppdrag. Svårigheter har därför uppstått att finna personer, som är villiga och lämpliga för uppdragen. Någon jurist har rådhusrätten över huvud taget icke kunnat förmå att ställa sig till förfogande. Det är synnerligen angeläget att de olägenheter, som för närvarande vidlåder systemet genom att ersättning regelmässigt icke utgår till gode mannen, snarast undanröjes. *Sveriges advokatsamfund* finner det likaså vara angeläget, att den föreslagna lagändringen så snart som möjligt genomföres.

I den av *Stockholms stads rättshjälpsanstalt* åberopade promemorian behandlas 15 kap. 29 § giftermålsbalken och 20 kap. 36 § föräldrabalken särskilt mot bakgrunden av förhållandena vid Stockholms rådhusrätt. Bl. a. anföres följande.

Till följd av omfattningen av rättshjälpsanstaltens verksamhet är anstalten ombud för käranden i flertalet av de mål, där rådhusrätten på grund av dessa stadganden har att förordna god man för svaranden. Även om rättshjälpsanstalten skulle få möjlighet att åtaga sig dylika uppdrag i större utsträckning än som hittills kunnat ske, kvarstår likväl problemet i de fall, där rättshjälpsanstalten företräder käranden, d. v. s. i det övervägande antalet mål vid rådhusrätten där beslut om godmansförordnande skall meddelas.

Rådhusrättens svårigheter att finna kvalificerade personer, vilka äro villiga att med nu gällande ersättningsbestämmelser åtaga sig dessa uppdrag, äro väl kända för rättshjälpsanstalten. Vid ett tillfälle hade rättshjälpsanstalten sålunda ett tjugotal till rådhusrätten ingivna stämningsansökningar, vilka blevo liggande under flera månader till följd av dessa svårigheter.

Rättshjälpsanstalten har därför sökt och även lyckats träffa en överenskommelse med Stockholms läns landstings rättshjälpsanstalt i Solna av innehåll, att advokat vid en av dessa rättshjälpsanstalter skall åta sig godmansuppdrag för bortovarande part i mål, där karendens talan föres av den andra rättshjälpsanstalten trots att verksamheten för båda rättshjälpsanstalterna härigenom utsträcker utöver det egna verksamhetsområdet. Då emellertid Stockholms stads rättshjälpsanstalt till följd av rörelsens omfattning har ett betydligt större antal rättegångar, där det föreligger behov av god man än vad som är fallet för länsanstalten, har det från länsanstaltens sida framhållits, att överenskommelsen endast kan gälla för en kortare tid i avbidan på att gode mannens ersättningsfråga löses genom lagändring.

Vidare framhålles i promemorian, att — enligt vad privatpraktiserande advokater och jurister upplyst — godmansfrågan många gånger ordnas på det sättet, att en kärende, som har ekonomisk möjlighet härtill, ställer medel till ombudets förfogande för arvode till en av ombudet vidtalad kollega, vilken därefter anvisas såsom villig att åta sig godmanskap för motparten. Det sätt varpå godmansproblemet hittills har måst lösas betecknas i promemorian som nödlösningar, vilka kan tillgripas under en kortare tid men uppenbarligen icke är tillfredsställande från rättssäkerhetssynpunkt. Därför framstår såsom nödvändigt, att bestämmelsen om ersättning till god man, förordnad med stöd av något utav de båda lagrummen, ändras därhän att den gode mannen kan erhålla gottgörelse av allmänna medel för sitt arbete och sina kostnader.

I några yttranden lämnas statistiska uppgifter av intresse. *Statskontoret* säger sig ha inhämtat från Stockholms rådhusrätt, att antalet gode män förordnade av rådhusrätten enligt 15 kap. 29 § giftermålsbalken och 20 kap. 36 § föräldrabalken år 1960 var 17 och år 1961 54. Det sistnämnda antalet är enligt rådhusrättens mening det mest representativa. Under år 1961 kunde nämligen rådhusrätten tillsätta erforderligt antal gode män genom att Stockholms stads och Stockholms läns rättshjälpsanstalter tillfälligt bidrog med personal för dylika uppdrag. Enligt yttrandet från *Göteborgs rådhusrätt* var motsvarande antal för denna rådhusrätt respektive 30 och 17. *Rådhusrätten i Malmö* har för sin del uppgivit siffrorna 2 och 9 samt tillagt, att sistnämnda förhållandevis höga siffra förmodligen är en tillfällig företeelse.

Beträffande spörsmålet, vem som slutligen skall belastas med kostnaderna för ifrågavarande gode män, yttrar *hovrätten för Västra Sverige*, att det synes lämpligast att — om återbetalningsskyldighet ej ålägges den bortovarandes motpart — kostnaden skall stanna på statsverket. *Rådhusrätten i Malmö* menar, att stadgandet i 20 kap. 19 § föräldrabalken bör kunna tjäna som förebild. Rådhusrätten delar emellertid Stockholms rådhusrätts tveksamhet från praktiska synpunkter beträffande lämpligheten att ålägga de bortovarande återbetalningsskyldighet. Till ytterligare stöd för dessa betänkligheter hänvisar rådhusrätten till justitieombudsmannens uttalanden angående återbetalningsskyldighet för dem, som erhållit fri rättegång (jfr justitieombudsmannens ämbetsberättelse år 1958 s. 116 ff). *Statskontoret* anser, att den bortovarande bör åläggas återbetalningsskyldighet i de fall,

där möjlighet för honom att återgälda av statsverket utgiven ersättning icke torde vara utesluten.

Somliga remissorgan går in på frågan, om även vissa andra i föräldrabalken avsedda gode män än de, som förordnats enligt balkens 20 kap. 36 §, bör få gottgörelse av allmänna medel för sina uppdrag. *Rådhusrätten i Malmö* uttalar i denna fråga.

I sin framställning har Stockholms rådhusrätt även berört frågan om införande av enahanda ersättningsregler för de gode män, som förordnas för bortovarande med stöd av andra lagrum i föräldrabalken än 20 kap. 36 §. Därvid åsyftas uppenbarligen bestämmelserna i 18 kap. 4 § första stycket punkterna 1—4. Punkterna 1—3 avse enligt sin ordalydelse bortovarandes rätt vid boutredningar. Man kan därför som regel räkna med att gode mannen kan ersättas ur den bortovarandes lott i dödsboet. Bestämmelsen i punkt 4 avser delvis egendomsförvaltning, och gode mannen bör för sådant fall kunna påräkna ersättning ur den förvaltade egendomen. I 18 kapitlet föräldrabalken inrymmas emellertid även bestämmelser om godmanskap, avseende andra än bortovarande, nämligen 2 och 3 §§ samt 4 § första stycket punkterna 5 och 6. Även dessa bestämmelser avse i stor utsträckning godmanskap vid boutredningar och egendomsförvaltning, varför gode mannen även i dessa fall regelmässigt bör kunna utfå ersättning för arbete och gjorda utlägg. För samtliga nu nämnda godmansförordnanden får som regel anses gälla, att de grunda sig på gode mannens frivilliga åtagande gentemot den, som hos domstolen ansöker om godmanskap. Härtill kommer, att gode mannen oftast är en släkting eller annan närstående till sökanden eller till den, som skall företrädas. De fall, där gode män göra anspråk på ersättning utan att erhålla sådan, torde därför säkerligen kunna bedömas såsom högst få. Enligt rådhusrättens egen erfarenhet och de upplysningar, som erhållits från överförmyndarna i Malmö, har något missnöje med ersättningen till ifrågavarande gode män icke försports. Ej heller ha yppats några svårigheter att få personer, villiga att åtaga sig sådana förordnanden. Bortsett från de fall, som avses med 15 kap. 29 § giftermålsbalken och 20 kap. 36 § föräldrabalken, synes alltså den nuvarande ordningen för ersättning åt övriga enligt sistnämnda lag förordnade gode män fungera fullt tillfredsställande. Att även för dessa fall införa regler om ersättning av allmänna medel skulle måhända medföra, att gärdet rives för allt mer vidgade ersättningsanspråk av allmänna medel från gode mäns sida.

Icke heller *statskontoret* vill på den föreliggande utredningen förordna, att domstol erhåller befogenhet att besluta om ersättning av statsmedel åt övriga i Stockholms rådhusrätts framställning avsedda gode män.

I några remissyttranden har berörts likartade ersättningsfrågor utanför giftermålsbalkens och föräldrabalkens områden, nämligen ersättning åt vissa i konkurslagen avsedda gode män samt åt likvidatorer, som förordnas enligt aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar.

Departementschefen

Inom olika områden av vår lagstiftning finns föreskrifter om gode män med uppgifter av skilda slag. I 18 kap. föräldrabalken ges bestämmelser om gode män för där angivna ändamål. Dessa godmanskap är nära besläktade

med förmynderskapen och huvudsakligen underkastade samma regler som de. I fråga om gode mäns rätt till ersättning för sitt uppdrag gäller sålunda enligt 18 kap. 8 §, att ersättning skall utgå efter enahanda grunder som till förmyndare, d. v. s. med årligt arvode (jfr 15 kap. 19 § samma balk). Om gode mannen icke äger uppbära årligt arvode, är han enligt särskilt stadgande i 18 kap. 11 § berättigad att efter uppdragets slutförande erhålla skäligen arvode för uppdraget liksom även ersättning för sina kostnader.

Genom lagändring, som trätt i kraft den 1 juli 1959, infördes i 20 kap. 36 § första stycket föräldrabalken en processuell bestämmelse av innehåll att, om den, mot vilken talan enligt balken riktas, vistas på okänd ort, hans rätt i saken skall bevakas av god man som avses i 18 kap. Denna anordning avsåg att träda i stället för det tidigare anlitate institutet kungörelsedelgivning. Under förarbetena till den nyinförda bestämmelsen framhöll dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, att frågan om ersättning till den gode mannen reglerades genom stadgandet i 18 kap. 11 § föräldrabalken. Samtidigt med den angivna ändringen i 20 kap. 36 § föräldrabalken intogs ett liknande stadgande i 15 kap. 29 § giftermålsbalken avseende talan enligt den senare balken.

Stockholms rådhusrätt har i sin skrivelse framfört den åsikten, att 18 kap. 11 § föräldrabalken icke utgör en tillfredsställande reglering av frågan om ersättning åt gode män, som förordnats med stöd av de båda berörda bestämmelserna i giftermålsbalken och föräldrabalken. Enligt rådhusrätten saknas med den nu gällande ordningen i flertalet fall förutsättningar för att dessa gode män verkligen skall kunna få någon gottgörelse. Det framhålles, att den bortovarande nästan undantagslöst är i avsaknad av egendom, som kan tagas i anspråk till ersättning åt den gode mannen efter uppdragets fullgörande. Vidare anmärkes, att bestämmelserna i lagen om fri rättegång icke är lämpade för detta sammanhang. Det rådande systemet har enligt rådhusrätten haft till följd, att det uppstått stora svårigheter att finna personer, som är villiga att åtaga sig godmanskapen och som dessutom är lämpliga härför. Rådhusrätten anser, att snara lagstiftningsåtgärder är påkallade för att undanröja dessa svårigheter. I skrivelsen förordas ett sådant tillägg till 18 kap. 11 § föräldrabalken, att de ifrågavarande gode männen blir berättigade att av allmänna medel åtnjuta skäligen arvode för uppdraget och gottgörelse för utgifter i samband därmed.

För att få en överblick över den praktiska tillämpningen av 15 kap. 29 § giftermålsbalken och 20 kap. 36 § föräldrabalken har justitiedepartementet hos 17 underrätter (8 rådhusrätter — däribland ej Stockholms rådhusrätt — och 9 häradsrätter) i olika delar av landet gjort vissa förfrågningar angående godmansförordnanden, som under år 1960 meddelats enligt nämnda lagrum. Därvid har framkommit följande: I sex av domstolarna meddelades över huvud icke något förordnande. De övriga elva domstolarna förordnade sammanlagt 61 gode män. Av dessa gode män var 2 jurister vid rättshjälpsanstalt, 5 andra jurister, 8 socialvårdstjänstemän, 5 nämndemän och 41 andra personer än nu sagts. På fråga, huruvida svårigheter förelegat att anskaffa

lämpliga gode män, har sex av de elva berörda domstolarna svarat jakande.

Beträffande antalet förordnanden, som meddelats under år 1961 av våra tre största rådhusrätter, har upplysningar lämnats vid remissbehandlingen. Under hand har inhämtats, att Stockholms rådhusrätt under år 1962 meddelat 14 förordnanden enligt 15 kap. 29 § giftermålsbalken och 25 förordnanden enligt 20 kap. 36 § föräldrabalken; motsvarande antal var hos Göteborgs rådhusrätt 12 och 10 samt hos rådhusrätten i Malmö 1 och 4.

Vad som förekommit i detta ärende visar enligt min mening behov av en ändring i gällande regler om ersättning till gode män förordnade jämlikt 15 kap. 29 § giftermålsbalken eller 20 kap. 36 § föräldrabalken. Icke minst de samstämmiga remissyttrandena på denna punkt talar härför. Erfarenheterna ger vid handen, att det nuvarande stadgandet i 18 kap. 11 § föräldrabalken icke utgör någon garanti för att den gode mannen blir vederbörligen gottgjord för sitt uppdrag. Tvärtom synes han som regel icke kunna påräkna någon ersättning över huvud. Enligt vad som bekräftats från flera håll har detta medfört svårigheter att skaffa personer, vilka besitter de önskvärda kvalifikationerna för uppdragens fullgörande. Syftet med de båda bestämmelserna om gode mäns medverkan i vissa rättegångar har därigenom kommit att i någon mån förfelas. Detta är så mycket mera beklagligt som det här vanligen rör sig om mål, där det allmänna har intresse av att utredningen blir så fullständig och tillförlitlig som möjligt; såsom exempel må nämnas mål angående barns familjerättsliga status. För att råda bot mot de ådagalagda missförhållandena bör enligt min åsikt snarast möjligt införas regler av sådant innehåll att den, som förordnats till berörda godmanskap, skall efter rättens prövning äga av allmänna medel åtnjuta skäligt arvode för det arbete han nedlagt på målet för dess förberedande och utförande ävensom ersättning för nödvändiga utgifter och tidsspillan.

En särskild fråga är, vem som i sista hand skall svara för ersättningen åt den gode mannen. Det torde råda enighet om att domstol skall ha möjlighet att ålägga den bortovarandes motpart skyldighet att återgälda statsverket vad som utbetalats till den gode mannen. Mera tveksamt är, om man bör föreskriva att den bortovarande skall förpliktas till statsverket återbetala dess kostnader, därest sådan skyldighet ej skall åvila motparten. I skrivelsen från Stockholms rådhusrätt har anförts en del praktiska skäl mot en generell föreskrift om att den bortovarande i detta fall skall åläggas skyldighet till återbetalning. Dessa har vunnit visst gehör vid remissbehandlingen, och jag finner dem även för egen del vara beaktansvärda. Jag anser likväl tillräcklig anledning ej föreligga att i detta sammanhang frångå den gängse princip, som kommit till uttryck bl. a. i 20 kap. 19 § andra stycket föräldrabalken. Detta innebär, att den bortovarande bör förpliktas att återgälda statsverket den gode mannens ersättning, om icke sådan skyldighet finnes böra ankomma på motparten. Även utan särskild föreskrift härom (jfr sistnämnda lagrum) torde vara klart, att återbetalningsskyldigheten skall bestämmas i enlighet med kostnadsreglerna i 18 kap. rättegångsbalken. Normalt blir återbetalningsskyldigheten härigenom beroende av målets utgång. Om den borto-

varande vinner, skall sålunda hans motpart i regel åläggas gottgöra statsverket kostnaden för den gode mannen; tappar däremot den bortovarande, skall han regelmässigt själv förpliktas betala statsverket kostnaden. Skulle rättegångskostnaderna anses böra kvittas (jfr 18 kap. 2 § rättegångsbalken), har likaledes den bortovarande att gentemot statsverket svara för gottgörelsen åt den gode mannen.

Den nu föreslagna ordningen torde lagtekniskt kunna åstadkommas på det sättet, att i 15 kap. 29 § giftermålsbalken och 20 kap. 36 § föräldrabalken intages hänvisningar till 20 kap. 19 § sistnämnda balk angående arvode och ersättning till den gode mannen. Lagändringarna torde böra träda i kraft den 1 juli 1963.

Såsom framhållits i årets statsverksproposition (bil. 4 s. 43) bör anslaget »Ersättning åt domare, vittnen och parter» tagas i anspråk för åsyftade ersättningar av allmänna medel. Stockholms rådhusrätt har beräknat, att kostnaderna för gode männen genomsnittligen icke kommer att uppgå till mer än mellan 200 och 300 kronor för varje mål. Denna beräkning, mot vilken några invändningar icke gjorts vid remissbehandlingen, torde kunna godtagas. Mot bakgrunden av de förut redovisade siffrorna avseende förekomsten av godmenskap kan man alltså antaga, att de sammanlagda utgifterna för statsverket blir av blygsam omfattning i förhållande till den förbättring av rättskipningen, som reformen otvivelaktigt kommer att innebära.

Rörande ordningen för själva utbetalningen av ersättning ur allmänna medel må hänvisas till 7 och 12 §§ i 1947 års kungörelse med bestämmelser angående vissa kostnader vid domstol.

I ärendet har väckts fråga, om icke jämväl vissa andra förordnade gode män än de nu behandlade borde kunna tillerkännas ersättning av allmänna medel för sitt arbete. Här avses gode män, som jämlikt annat lagrum i föräldrabalken än 20 kap. 36 § förordnats att företräda bortovarande (jfr balkens 18 kap. 4 § första stycket 1—4.). Enligt Stockholms rådhusrätt bör de som hör till denna kategori måhända kunna gottgöras för sina uppdrag av allmänna medel, därest de icke kan få ersättning ur den bortovarande tillhörig egendom. Något behov av en lagändring i nu antydd riktning har emellertid ej förspotts. Tanken på en sådan lagändring har i allmänhet icke biträttts av remissorganen, och jag kan ej heller för egen del ansluta mig därtill.

Därjämte har vid remissbehandlingen förts på tal spörsmål om ersättning åt dels vissa i konkurslagen avsedda gode män, dels likvidatorer förordnade enligt aktiebolagslagen eller lagen om ekonomiska föreningar. Dessa frågor finner jag icke skäl att i detta sammanhang upptaga till närmare behandling.

II. Ändringar i gällande bestämmelser rörande vården av omyndigs värdehandlingar

I skrivelse den 27 augusti 1962 har Svenska bankföreningen hemställt om viss höjning av de förvaringsavgifter som utgår enligt lagen den 27 juni 1924 om vård av omyndigs värdehandlingar. Över framställningen har efter remiss yttranden avgivits av Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms stads överförmyndarnämnd, överförmyndarna i Göteborg, Malmö och Uppsala, bankinspektionen, fullmäktige i riksbanken och Svenska sparbanksföreningen. Svea hovrätt har vid sitt yttrande fogat yttrande från Stockholms rådhusrätt.

Jag anhåller att i detta sammanhang få upptaga även denna fråga till behandling.

Gällande bestämmelser m. m.

Aktier, obligationer, skuldebrev och andra sådana värdehandlingar, som tillhör omyndig, skall enligt 15 kap. 8 § föräldrabalken i den omyndiges namn nedsättas i öppet förvar hos riksbanken eller annan bank. Nedsättning behöver dock ske endast om handlingarnas sammanlagda värde överstiger 2 000 kronor. Om flera underåriga syskon har gemensam förmyndare, skall värdehandlingarna sammanräknas. De nedsatta handlingarna skall under överförmyndarens tillsyn vårdas i enlighet med bestämmelserna i lagen den 27 juni 1924 om vård av omyndigs värdehandlingar, i fortsättningen kallad vårdlagen.

Jämlikt 1 § vårdlagen ansvarar banken för de nedsatta värdehandlingarnas förvaring och förvaltning på sätt i lagen närmare anges. Beträffande utländska värdehandlingar är dock banken ansvarig endast för deras förvaring (2 § andra stycket). För den vård av omyndigs värdehandlingar, som enligt vårdlagen åvilar banken, äger banken betinga sig en årlig avgift, icke överstigande för inhemska värdehandlingar en krona 50 öre och för utländska handlingar 75 öre för varje påbörjat tusental kronor av handlingarnas värde (8 § första stycket). Dessa avgifter innefattar ej ersättning för bankens särskilda utgifter till följd av uppdraget eller för åtgärd, som banken vidtagit enligt särskilt avtal (8 § andra stycket).

De nu gällande förvaringsavgifterna fastställdes år 1954. Avgifterna utgjorde tidigare en krona respektive 50 öre för varje påbörjat tusental kronor av handlingarnas värde. Dessa avgifter hade gällt alltifrån vårdlagens tillkomst.

Under förarbetena till 1924 års förmynderskapslagstiftning, vilken föregick föräldrabalkens regler i ämnet, uttalades att syftet med föreskrifterna om nedsättningsskyldighet var att vinna kontroll över förvaltningen av omyndigs värdehandlingar men att nedsättningstvånget borde begränsas till

värdebelopp av den betydighet, att en bankmässig förvaltning var påkallad och kunde föreskrivas utan alltför betungande kostnader. Ett avsevärt intresse av nedsättningsåtgärden kunde i allmänhet ej anses föreligga, med mindre en verklig värdepappersförvaltning ålåg förmyndaren. Enligt det förslag av lagberedningen, som låg till grund för 1924 års lagstiftning, skulle skyldighet att nedsätta värdehandlingar föreligga endast i fall då handlingarnas värde översteg 5 000 kronor, motsvarande det värde vid vilket efter en avgift av en krona för tusen den dåvarande minimiavgiften å fem kronor för bankernas allmänna förvar skulle komma att utgå. Lagrådet ansåg emellertid, att hänsyn till myndlingarnas säkerhet krävde en mindre långt gående begränsning av nedsättningsskyldigheten än lagberedningen föreslagit, och hemställde att värdegränsen skulle sättas vid 2 000 eller 3 000 kronor. I propositionen föreslogs värdegränsen 2 000 kronor, och en regel med detta innehåll upptogs som 8 kap. 8 § i lagen om förmynderskap.

Bankföreningens framställning

Bankföreningens förslag innebär, att förvaringsavgifterna skall bestämmas i fråga om inhemska värdehandlingar till högst två kronor och i fråga om utländska värdehandlingar till högst en krona för varje påbörjat tusental kronor av handlingarnas värde, dock med rätt för banken att alltid uttaga en minimiavgift av 20 kronor.

Till stöd för sin framställning om höjning av förvaringsavgifterna har bankföreningen åberopat, att penningvärdet sedan år 1954, då de nuvarande avgifterna fastställdes, undergått en icke obetydlig försämring och att bankerna till följd av reallönehöjningar fått vidkännas en avsevärd ytterligare ökning av sina lönekostnader. Bankerna har därför redan för ett par år sedan nödgats höja de avgifter som i allmänhet utgår för vård och förvaltning av värdehandlingar nedsatta i öppet förvar. Angående dessa senare avgifter anför föreningen.

För närvarande uttages i sådana fall, då depositionsavtalet innefattar åtaganden endast gentemot deponenten, en grundavgift av en krona 80 öre för varje påbörjat tusental kronor av handlingarnas värde. Har banken åtagit sig ansvar för att iakttaga även annat intresse än deponentens — t. ex. en framtida arvinges rätt enligt ett testamente — utgör motsvarande grundavgift 2 kronor 70 öre. Utöver dessa grundavgifter utgår vissa tilläggsavgifter, nämligen dels per-post-avgift med en krona för varje vid avgiftsperiodens början i depån inläggnings handling eller post av ensartade handlingar, dels transaktionsavgift med 3 kronor för varje inläggande eller uttag under avgiftsperioden av handling eller post av ensartade handlingar. Vidare är att märka, att enligt bankernas tariffer sammanlagda beloppet av grund- och tilläggsavgifter ej i något fall må understiga 30 kronor. Reglerna om tilläggsavgifter och om minimiavgift, vilka saknar motsvarighet vid förmyndarförvar, medför att den sammanlagda ersättningen till banken oftast rätt avsevärt överstiger grundavgiften.

Sett mot bakgrunden av principen, att avgiften för förvaring av omyndigas värdehandlingar bör stå i skäligen förhållande till avgiften för andra för-

var, bör enligt bankföreningens mening redan det nyss anförda föranleda en höjning av den nuvarande maximavgiften för sådan förvaring. Därtill kommer, att de skyldigheter som enligt 1924 års vårdlag åvilar bankerna är betydligt mera omfattande och arbetskrävande än bankernas motsvarande åtaganden när det gäller notariatförvar i allmänhet. För att omyndigförvararen ej skall bli direkt förlustbringande, bör avgifterna höjas till förut angivna belopp.

Den föreslagna minimavgiften motiveras av bankföreningen med att bankernas kostnader för besväret med förvararen ej kommer att täckas även om avgifterna höjes till de föreslagna beloppen. Många omyndigförvar har nämligen så ringa värde, att även en avgift efter 2 kronor per tusen kommer att uppgå endast till ett obetydligt belopp. Detta sammanhänger i sin tur med föreskriften i 15 kap. 8 § föräldrabalken, att nedsättning i öppet förvar måste ske så snart sammanlagda värdet av omyndigs värdehandlingar överstiger 2 000 kronor samt att vid tillämpning av denna värdegräns i fall, då underåriga syskon har gemensam förmyndare, syskonens värdehandlingar skall sammanräknas.

Bankföreningen anför vidare.

Såsom bankföreningen framhållit i skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 januari 1952 kan goda skäl anföras för att nämnda värdegräns för depositionsplikt numera borde icke oväsentligt förhöjas. Samtidigt är bankföreningen emellertid medveten om att vissa betänkligheter kan möta mot att alltför starkt begränsa nedsättningsskyldighetens omfattning. Bankföreningen anser det därför under alla förhållanden nödvändigt att vårdlagens regler om avgiftsberäkning modifieras såvitt angår depåer av mera obetydligt värde. Det kan icke anses försvarligt att fortfarande ha kvar ett avgiftssystem som i praktiken innebär, att de smärre omyndigförvararen subventioneras av bankernas övriga kunder.

Remissyttrandena

Förslaget om en höjning av förvaringsavgifterna har tillstyrkts av samtliga remissorgan. *Svea hovrätt* har dock — under betonande av att avgifterna bör hållas så låga som möjligt — lämnat öppet, hur stor höjning som kan anses motiverad. I fråga om utländska värdehandlingar anser hovrätten tveksamt, huruvida någon höjning över huvud är motiverad.

I fråga om den föreslagna minimavgiften av 20 kronor är meningarna delade. *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Stockholms rådhusrätt*, *Advokatsamfundet* och *Sparbanksföreningen* tillstyrker förslaget. *Överförmyndarna i Malmö* uttalar starka betänkligheter mot förslaget och betonar därvid, att avgiften helt kommer att träffa sådana omyndigförvar, där värdena understiger 10 000 kronor i inhemska värdehandlingar. Övriga remissorgan avstyrker förslaget. *Svea hovrätt* framhåller därvid bl. a., att de förvar beträffande vilka minimavgift kan komma att uttagas måste förutsättas lämna så ringa avkastning, att denna till alltför stor del måste tagas i anspråk för gäldande av den föreslagna minimavgiften. Liknande synpunkter ut-

talas av bl. a. *överförmyndarnämnden i Stockholm och överförmyndarna i Göteborg* samt av *bankinspektionen*, som därvid hänvisar till en undersökning om antalet omyndigförvar och storleken av dessa vid utgången av år 1952. Enligt denna undersökning uppgick antalet förvar med en storlek under 10 000 kronor till 2 348, motsvarande omkring 40 procent av hela antalet förvar; antalet förvar under 5 000 kronor utgjorde 1 275 motsvarande drygt 20 procent av hela antalet. *Överförmyndaren i Uppsala* vill icke bestrida, att vissa omyndigförvar kan vara förlustbringande för bankerna, men anser, att hela konstruktionen av förmynderskapskontrollen och vad därmed äger samband förutsätter en viss solidarisk utjämning av kostnaderna inom helheten. I denna utjämning kan och bör även bankerna deltaga.

Vid sitt ställningstagande till förslaget om en minimiavgift upptar flera remissorgan frågan om att höja den nuvarande värdegränsen 2 000 kronor. *Bankinspektionen* och *fullmäktige i riksbanken* föreslår, att gränsen bestämmas till 5 000 kronor. *Överförmyndarna i Malmö* anser tiden vara inne att överväga en höjning till samma belopp. En motsatt hållning intages av *överförmyndaren i Uppsala*, som bestämt motsätter sig en sådan reform.

Fullmäktige i riksbanken uttalar icke någon bestämd mening i frågan, huruvida de små omyndigförvaren även efter en höjning av förvaringsavgifterna blir alltför ofördelaktiga för bankerna, men vill ej bestrida att bankföreningens uppgift i detta avseende är riktig. Enligt fullmäktiges mening förefaller man emellertid ha anledning gå en annan väg. Efter att ha erinrat om de tidigare återgivna uttalandena under förarbetena till 1924 års förmynderskapslagstiftning anför fullmäktige i fråga om den gällande värdegränsen följande.

Denna beloppsgräns har, sedan förmynderskapslagen år 1924 antogs, förblivit densamma. På grund av den penningvärdesförändring, som sedan dess skett, har emellertid bestämmelsen om nedsättningsskyldighet ej kunnat undgå att få en annan saklig innebörd. Det förefaller sålunda ej längre rimligt att vid ett värdepappersinnehav å något över 2 000 kronor tala om att »verklig värdepappersförvaltning» föreligger. En höjning av värdegränsen från 2 000 kronor till 5 000 kronor, vilken rätt väl torde motsvara den sedan år 1924 inträffade penningvärdesförändringen, skulle emellertid vara ägnad att giva lagregeln det innehåll som ursprungligen varit avsett. Några allvarigare betänkligheter häremot torde ur skyddssynpunkt ej behöva mötas, då en sådan beloppsgräns sakligt motsvarar vad lagstiftaren en gång antagit och då risken för oegentligheter torde kunna bedömas snarare vara mindre i dag än i mitten på 1920-talet.

Nyss återgivna skäl för en höjning av värdegränsen åberopas även av *bankinspektionen*, som anser obestriddigt, att bankerna i fråga om förvar av smärre belopp icke erhåller täckning för sina kostnader.

Departementschefen

I syfte att skydda de omyndigas rätt har i förmynderskapslagstiftningen stadgats skyldighet för förmyndare att hos bank nedsätta vissa värdehand-

lingar. Denna skyldighet inträder enligt 15 kap. 8 § föräldrabalken så snart sammanlagda värdet av handlingarna överstiger 2 000 kronor. För den vård av handlingarna, som åligger banken, äger denna betinga sig en årlig avgift, som icke får överstiga 1 krona 50 öre i fråga om inhemska värdehandlingar och 75 öre i fråga om utländska handlingar för varje påbörjat 1 000-tal kronor av handlingarnas värde. Avgifternas storlek fastställdes senast år 1954. Fråga har nu väckts om att höja angivna avgiftsbelopp till 2 kronor respektive 1 krona samt att införa en minimiavgift av 20 kronor för varje förvar.

En självklar förutsättning vid bestämmandet av förvaringsavgifternas storlek måste vara, att dessa skall hållas så låga som möjligt. Även med denna utgångspunkt synes dock rimligt, att en viss höjning av de nu tillåtna maximavgifterna sker. En sådan åtgärd står också i överensstämmelse med den vid tillkomsten av 1924 års förmynderskapslagstiftning uttalade förutsättningen, att avgifterna för omyndigförvar bör stå i skäligt förhållande till de avgifter bankerna i allmänhet betingar sig vid förvar av värdehandlingar. Dessa senare avgifter synes för närvarande i regel väsentligt överstiga avgifterna för omyndigförvar. I fråga om avgiftshöjningens storlek kan jag ansluta mig till bankföreningens förslag, som för övrigt icke mött någon gensaga vid remissbehandlingen.

Förslaget om en minimiavgift av 20 kronor innebär, att avgiften för sådana förvar vilkas värde understiger 10 000 kronor blir densamma som om värdet uppgått till detta belopp. Om förslaget genomfördes, skulle förvar av små belopp komma att belastas med avgifter, vilka i många fall ej skulle stå i rimlig proportion till avkastningen av de nedsatta handlingarna. Detta förhållande, som också uppmärksammats av flera remissorgan, är ägnat att inge tvekan inför tanken på en minimiavgift men samtidigt torde icke kunna bestridas, att förvaringsavgifterna — även med den nyss förordade höjningen — åtminstone för de allra minsta förvaren blir alltför obetydliga för att kunna täcka bankernas kostnader. Vid remissbehandlingen har från några håll föreslagits, att man i stället för att införa en minimiavgift skulle höja den värdegräns, 2 000 kronor, vid vilken nedsättningskyldigheten inträder. De båda frågorna har givetvis samband med varandra. Varje höjning av värdegränsen minskar antalet fall, där förvaringsavgifterna ej täcker kostnaderna, och därmed minskas även behovet av en minimiavgift. En höjning av värdegränsen innebär emellertid samtidigt, att kretsen av de omyndiga som för närvarande skyddas av reglerna om nedsättningskyldighet minskar. De remissorgan, som vill höja värdegränsen, har varit medvetna härom men framhållit, att värdegränsen bibehållits oförändrad sedan år 1924 och att detta på grund av penningvärdets förändringar betyder, att nedsättningskyldigheten nu är betydligt mera omfattande än som då var fallet.

Vid tillkomsten av 1924 års lagstiftning åsyftades att begränsa nedsättningstvånget till värdebelopp av den betydelse, att en bankmässig förvaltning är påkallad och kan föreskrivas utan alltför betungande kostnader.

Denna målsättning äger enligt min mening allttjämt fog. Det torde knappast kunna göras gällande, att i dagens läge värdehandlingar å 2 000 kronor är av sådan betydelse som nyss sagts. Jag anser därför tiden nu vara inne att överväga en höjning av den värdegräns som reglerar nedsättningsskyldigheten. Till förmån för en sådan höjning talar även den omständigheten, att samhällets möjligheter till kontroll över förmyndarna nu torde vara väsentligt större än år 1924. Med hänsyn till det anförda vill jag förorda, att ifrågavarande värdegräns fastställas till 5 000 kronor.

Med en sådan värdegräns befrias bankerna från en mycket stor del av de förvar vilka den föreslagna minimiavgiften skulle drabba, och lägsta avgiften för förvar av inhemska värdehandlingar kommer, om de nya avgifterna genomföres, att uppgå till 10 kronor. Med hänsyn härtill synes någon regel om minimiavgift icke erforderlig.

I 15 kap. 8 § föräldrabalken regleras frågan, när skyldighet inträder för förmyndare att verkställa nedsättning hos bank. Möjligheterna att utfå nedsatt värdehandling, vartill enligt nämnda lagrum erfordras överförmyndarens tillstånd, är däremot närmare reglerad i lagen om vård av omyndigs värdehandlingar. Den omständigheten, att den tidigare nämnda värdegränsen i 15 kap. 8 § föräldrabalken höjes, innebär därför icke att redan nedsatta handlingar, vilkas värde ej uppgår till den nya värdegränsen, får utan vidare av förmyndaren uttagas från banken. Härför erfordras samtycke av överförmyndaren, som därvid har att tillämpa vårdlagens regler.

De nu ifrågavarande lagändringarna torde böra träda i kraft den 1 januari 1964.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 15 kap. 29 § giftermålsbalken;
- 2) lag om ändring i föräldrabalken; och
- 3) lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 27 juni 1924 (nr 322) om vård av omyndigs värdehandlingar.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslagen, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Birgitta Liljefors

¹ Förslagen, som — bortsett från en redaktionell jämkning — är likalydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här utelämnats.

Utdrag av protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 28 mars 1963.

Närvarande:

justitieråden ROMANUS,
DIGMAN,
NORDSTRÖM,
regeringsrådet HOLMGREN.

Enligt lagrådet den 25 mars 1963 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 15 mars 1963, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till 1) *lag om ändrad lydelse av 15 kap. 29 § giftermålsbalken*, 2) *lag om ändring i föräldrabalken* och 3) *lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 27 juni 1924 (nr 322) om vård av omyndigs värdehandlingar*.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av hovrättsassessorn Ingvar Gullnäs.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:
Birgitta Liljefors

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 mars 1963.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler tillförordnade chefen för justitiedepartementet, statsrådet Hermansson, lagrådets den 28 mars 1963 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 15 mars 1963 remitterade förslagen till

- 1) lag om ändrad lydelse av 15 kap. 29 § giftermålsbalken;
- 2) lag om ändring i föräldrabalken; och
- 3) lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 27 juni 1924 (nr 322) om vård av omyndigs värdehandlingar.

Föredraganden hemställer, att lagförslagen, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Birgitta Liljefors